Örgryte gamla kyrka
57.6986, 11.9969

Enligt en gammal legend var det var efter ett besök av den engelskfödde biskopen Sankt Sigfrid på 1000-talet som man lät bygga dåvarande Örgrytes första kristna kyrka på denna plats.
Traditionen berättar att den helige Sigfrid under en av sina kristningsfärder begav sig till det hedniska Västergötland för att förkunna den kristna tron. Han ska då ha stannat här för att predika och döpa människor som kommit för att lyssna till hans ord. Sägnen gör gällande att det efteråt uppfördes en kyrka på platsen där så många låtit döpa sig.
Om det verkligen var missionären, som också sägs ha döpt Olof Skötkonung vid Husaby källa i Västergötland, som var ursprunget till kyrkan vet vi inte, men vi vet att det senare, i mitten av 1200-talet fanns här en romansk, rektangulär stenkyrka som troligen även har fungerat som en försvarsbyggnad.

Örgryte gamla kyrka uppfördes sannolikt omkring år 1250, och bestod då av ett rektangulärt långhus samt av ett smalare och lägre kor i öster.

Från början fick kyrkorummet förmodligen dagsljus genom några mindre fönster som var placerade på sydfasaden, men idag finns det inga spår av dessa fönster. Spåren efter den medeltida kyrkans ingång som var belägen på långhusets sydvästra del syns dock fortfarande tydligt i murverket.

Det finns i övrigt mycket knapphändiga uppgifter om hur Örgryte gamla kyrka såg ut när den uppfördes på 1250-talet, liksom under de följande fyrahundra åren. Från slutet av 1600-talet kan emellertid kyrkans utveckling och förändring följas med hjälp av till exempel församlingens räkenskaper och socken- stämmoprotokoll. Den första kända källuppgiften är från år 1681 och berättar att det uppfördes ett vapenhus vid kyrkans västra gavel.
Det är troligt att den ursprungliga ingången murades igen samtidigt som vapenhuset uppfördes.

Anledningen till att man flyttade ingången kan ha varit för att minska vinddraget i kyrkan. Vapenhuset byggdes om flera gånger i början av 1700-talet.
Och år 1706 sattes det upp ett innertak i koret. Det är möjligt att taket gavs en konstnärlig bemålning, för det talas om taket i termer som "kyrkohimmelen".

Efter att man på 1730-talet byggt ut koret och försetts kyrkan med ett välvt innertak fick konstnären och medlemmen i Göteborgs Konst- och Målarämbete Johan Ross i uppdrag att utföra takmålningarna. Han hade faktiskt först blivit nekad medlemskap i målarskrået i Göteborg, varför han begav sig till Stockholm där han blev invald, och också blev målarmästare. En titel han också fick när han så småningom återvände till Göteborg.

Tillsammans med sin gesäll Michael Carowsky färdigställde han den ovanliga och mycket levande takmålningen, med inspiration av Johannes uppenbarelse och som skildrar den yttersta domen.
Måleriet har mycket högt konstnärligt värde och anses vara ett av de första uttrycken för rokokkostilen i de västra delarna av Sverige.
Johann Ross och Michael Carowsky prydde även orgelläktarens fasad med målningar på de fyra evangelisterna.

1700-talet började församlingen tala om att kyrkans klockstapel var gammal och i dåligt skick. På 1730-talet menade man att det var "rådligast, att i ställer för en ny klockstapel af trä, låta, där vapenhuset står, för västra sidan af kyrkan uppföra ett torn af sten, hvarigenom kyrkan vunne så mycket mer prydnad och anseende."1

Det dröjde dock till slutet av 1740-talet innan kyrktornet kunde finansieras genom gåvor, testamenten samt ett lån från köpman Eric Nissen på gården Underås.
Samtidigt påbörjades en större ombyggnad av den gamla kyrkan, och det medeltida koret ersattes med en avrundad tillbyggnad.

År 1766 gjorde stadsarkitekt Bengt Wilhelm Carlberg upp ritningar till en utbyggnad av Örgryte gamla kyrka, men vid den här tiden saknades det ekonomiska medel till förändringsarbetena, så det dröjde ända fram till mitten av 1770-talet innan delar av Carlbergs intentioner kunde förverkligas.
Då inleddes arbetet med att uppföra en korsarm på den norra sidan av långhuset, men inte heller nu fanns det pengar till att bygga en korsarm på den södra sidan av kyrkobyggnaden

Den södra korsarmen som stod färdig först 1817, blev större än den norra, varför kyrkan har blivit något osymmetrisk.

Nu till kyrkans inventarier.
Det anses också ha varit Göteborgs dåvarande stadsarkitekt Carlberg som ritade predikstolen i barockstil. Predikstolen skänktes 1780 av makarna "Herr Gustaf Berndt Santeson och dess kära maka Fru Elisabeth Matsen" på Kärralund. Carlberg upprättade också i slutet av 1700-talet ett förslag till nytt altare som i nyklassisk stil har formen av en grekisk tempelfasad med strama linjer.

Förutom en ny altartavla hade församlingen då också önskemål om en ny orgel.
Man kunde för insamlade medel köpa en orgel från den engelska kyrkan, tillverkad av den berömde orgelbyggaren Pehr Schiörlin. När kyrka under andra halvan av 1800-talet fick en ny orgel, såldes den gamla orgeln till Jonsereds kapell. Denna nya orgel ersattes i sin tur till stora delar av en orgel som orgelbyggaren Nils Hammarberg i Göteborg byggde 1957. I kyrkan finns i dag en amerikansk digitalorgel av märket Allen, som installerades år 2012.

Vi ska avsluta denna audioguide utanför entrén.
Bronsstatyn utanför kyrkans tornport är utförd av professorn och bildhuggaren Stephan Walters i Berlin. Den överlämnades som gåva till församlingen 1925.
Det är lätt att tro att statyn föreställer en madonna, klädd i lång slöja med blicken riktad mot himmelen. Men statyn föreställer en helt vanlig kvinna, som kämpat sig igenom livet, och som är en symbol för alla starka kvinnor vi tagit för givet genom tiderna. Runt sockeln kan man se fyra ansikten.
Namnet på konstverket är ”Genomkämpat”, och är en kopia. Originalet lär finnas på en av Berlins kyrkogårdar.

Örgryte gamla kyrka är en av Göteborgs populäraste förrättningskyrkor med många vigslar och begravningar varje år.

Källa:
Pdf: ”Örgryte gamla kyrka - inventering av Göteborgs kyrkobyggnader, rapport III”. Maria Sidén. ISSN: 1403-8153